

**ДІЯЛЬНІСТЬ СИДОРА ГОЛУБОВИЧА У КОНТЕКСТІ
ЗБРОЙНОЇ БОРОТЬБИ ГАЛИЧАН ЗА ВІДНОВЛЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ (ЧЕРВЕНЬ–ЛИСТОПАД 1919 р.)**

Оксана Камінська

Інститут гуманітарних і соціальних наук
Національний університет “Львівська політехніка”
orcid.org/0000-0003-2695-2440
oksanakaminska11@gmail.com

© Камінська Оксана, 2020

У статті проаналізовано діяльність державно-політичного проводу ЗУНР-ЗОУНР на завершальному етапі збройної боротьби за українську державність. Зокрема, відзначено участь у ній колишнього прем'єра ЗУНР – С. Голубовича, який у період червня-листопада 1919 р. входив до складу Ради уповноважених диктатора Є. Петрушевича. З'ясовано роль С. Голубовича у переговорному процесі з надніпрянським урядом стосовно вироблення умов переходу УГА за Збруч, її матеріального забезпечення, ведення подальших спільних військових дій, пошуку союзників у боротьбі за відновлення державності тощо.

Ключові слова: С. Голубович, Західноукраїнська Народна Республіка, Українська Галицька армія, Рада уповноважених диктатора Є. Петрушевича.

**ACTIVITY OF SYDIR HOLUBOVYCH IN THE CONTEXT
AND ARMED STRUGGLE OF GALICIA FOR THE RESTORATION
OF UKRAINIAN STATEHOOD (JUNE–NOVEMBER 1919)**

Oksana Kaminska

Institute of the Humanities and Social Sciences
Lviv Polytechnic National University
orcid.org/0000-0003-2695-2440
oksanakaminska11@gmail.com

© Kaminska Oksana, 2020

The article analyzes the activity of the state and political conductor of the UPR-Zunr at the final stage of the armed struggle for the Ukrainian statehood. In particular, the participants of the former prime-policy board ZUNR – S. Holubovych, who in the period of June-November 1919 was a member of the Council of authorized dictator E. Petrushevych. The prerequisites and results of Chortkiv offensive operation of the Ukrainian Galician Army, characterized the role of S. Golubovych in negotiation process with Dnieper government on the development of conditions of the UGA transition over the river Zbruch, its material provision, maintenance of further joint hostilities, seeking allies in the fight for statehood, etc. It is noted that negotiation with the Dnieper government of B. Martosa didn't always succeed, because of different political orientations, not performed arrangements for cash payments. Much attention was paid to highlighting the issue of participation of the United Ukrainian troops in the offensive operation on Kyiv in August 1919, attempts to form anti-Bolshevik militic union with the Entente countries and so on.

Also shown are the main measures of the ZUNR leadership in the internal sphere in period of staying in the Kamianets-Podilskyi (July-November 1919). It is indicated that the issue of payment of daily monetary aid to Galician refugees was maintained, the activities of the local Ukrainian State University were planned to be created in the academic year 1919/1920 by the Faculty of Agriculture. In addition, it was planned to open new secondary educational institutions in the villages-Kurkivtysyah, Otrokovi, Trostjantsi, Voronovtsi and cities-Yamopolis,

Balta, China-gorod, Chernyatyn. For the training of teachers in Podolia took measures to open in the Kamianets-Podilsky teacher Institute and five seminaries and more.

Key words: S. Holubovych, West Ukrainian People's Republic, Ukrainian Galician Army, board of the authorized dictator E. Petrushevych.

Постановка проблеми. Сидір Тимофійович Голубович (1873–1938) займає помітне місце серед учасників боротьби за українську державність у період ЗУНР, адже після листопадового повстання 1918 р. став одним із її керівників. Зокрема він входив до складу першого Державного секретаріату, де займав посаду секретаря судових справ, а після відставки К. Левицького очолив уряд, будучи водночас державним секретарем фінансів, торгівлі та промислу. У період, коли вся державна і військова влада була передана Є. Петрушевичу, колишній прем'єр увійшов до складу Ради уповноважених диктатора. В складних умовах загрози військової та державної поразки С. Голубович був учасником численних переговорів із наддніпрянським урядом, представниками закордонних місій держав Антанти, Радянської України тощо.

Аналіз досліджень та джерел. У сучасній історіографії питання діяльності С. Голубовича у період червня – листопада 1919 р. є малодослідженим. Історіографія проблеми охоплює праці лише дослідників періоду ЗУНР, які аналізуючи діяльність військово-політичного проводу республіки на завершальному етапі збройної боротьби частково торкалися постаті С. Голубовича. Окремі аспекти з його праці розглянуто у статтях М. Литвина, О. Полянського, О. Сухого, О. Завальнюка, С. Олійника, І. Чуйко, спогадах Я. Дяківа, С. Витвицького, М. Струтинського. Джерельну базу статті склали опубліковані документи 5-ти томного збірника “Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923 рр.: документи і матеріали”. Т. 2 (кер. роб., відп. ред. О. Карпенко), ф. 257 Державного архіву Львівської області та матеріали тогочасних газет – “Громадська думка”, “Українське слово” та “Український прапор” за 1919–1920 рр.

Мета статті – проаналізувати діяльність С. Голубовича та інших головних керівників ЗУНР на завершальному етапі збройної боротьби за відновлення української державності у період червня-листопада 1919 р.

Виклад основного матеріалу. Період початку червня – середини листопада 1919 р. виявився найскладнішим та відповідальним у історії ЗУНР, і зокрема для її керівництва – Є. Петрушевича, С. Голубовича, С. Витвицького, І. Макуха, М. Тарнавського, В. Курмановича, адже все більшого масштабу та загострення набирала війна з Польщею. На допомогу полякам Антанта перекинула сформовану у Франції з числа польських емігрантів на заході 80-тисячну армію генерала Й. Галлера, яка у середині травня 1919 р.

розпочала загальний наступ. На більш як 300-кілометровому фронті 100-тисячній польській армії протистояло лише 37 тисяч стрільців УГА, при 553 кулеметах та 200 гарматах [Полянський О., 1999: 5]. Проте уряд ЗУНР до останнього намагався тримати ситуацію під контролем. “Ніколи не забуду, – писав М. Струтинський, – тайного засідання провідних діячів націонал-демократичної партії напередодні евакуації Станиславова весною 1919. Нарадами провадив Є. Петрушевич. Прем'єр д-р С. Голубович реферує про положення. А положення просто трагічне: українські війська у відступі на цілій лінії. Та прем'єр реферує так спокійно, так опановано, з такою непохитною вірою в побідне завтра, що обличчя привних випогоджується і дискусія відбувається над експозе в зовсім спокійному тоні” [Струтинський М., 1938: 2].

Незважаючи на відчайдушний опір вояків УГА, на початку червня 1919 р. поляки захопили майже всю територію Галичини за винятком трикутника між річками Дністер, Збруч та залізницею Чортків – Гусятин, де армія зайняла кругову оборону, базуючись на міста Чортків, Бучач, Заліщики [Литвин М. Р., Науменко К. Є., 1995: 189]. Отже, керівництво ЗУНР і українське військо були затиснуті на клаптику території південно-східної частини держави, яку оточували зі всіх сторін ворожі поляки та румуни, нейтральні (на цей момент – О. К.) більшовики і союзна армія УНР, яку радянські війська також затиснули в районі Кам'янець-Подільського.

Настав вирішальний момент, коли уряду необхідно було приймати рішення, від котрого залежала доля молоді республіки та її армії. Директорія, особливо С. Петлюра, закликали негайно ліквідувати польський фронт і повернути війська проти Червоної армії [Сухий О., 2009: 72]. Проте уряд С. Голубовича, і, зокрема військове керівництво не підтримали цих пропозицій, усе ще надіючись на справедливість Верховної Ради держав Антанти, яка на початку червня якраз розпочала розгляд східногалицької проблеми. Військові М. Тарнавський та В. Курманович заявляли, що приєднавшись до С. Петлюри проти більшовиків, галичани фактично залишають свого головного ворога – Польщу. У цій вкрай критичній ситуації було розроблено план наступу, який увійшов в історію як Чортківська офензива.

Блискача перемога УГА на початковому етапі операції, яка розпочалася 7 червня 1919 р., сколихнула весь край. Як зазначав дослідник історії ЗУНР М. Литвин: “Щонайменше 90 тис. добровольців зголосилися до війська. Однак через нестачу зброї до

війська було зараховано лише 15 тис. стрільців, з яких створено три нові бригади” [Литвин М., 2015: 198].

Зважаючи на складність ситуації та необхідність зміцнення державної влади 9 червня 1919 року, нарада вищого керівництва ЗУНР у Бучацькому Василіанському монастирі ухвалила рішення зо середити усю військову і цивільну владу в руках диктатора. “З огляду на вагу хвилі і на небезпеку, яка грозить Вітчизні, – зазначалось у постанові, – для скріплення і одностайности державної влади Президія Виділу Української Національної Ради і Державний Секретаріат постановляють отсим надати право виконувати всю військову і цивільну державну владу, яку доси на основі конституції виконував Виділ Української Національної Ради і Державний Секретаріат (...) уповноваженому Диктаторови” [Карпенко, 2001. Т. 2: 397]. Отримавши надзвичайні повноваження, Є. Петрушевич для виконання покладених на нього функцій створив при собі тимчасовий виконавчий орган – Раду уповноважених диктатора і Військову канцелярію. Фактично було створено державний комітет, вся діяльність котрого була спрямована на оборону молоді української держави та пошук шляхів відвоювання власної території. С. Голубович разом із С. Витвицьким, В. Курмановичем, О. Назаруком та І. Мироном увійшов у склад ради, де був призначений уповноваженим із внутрішніх справ. Ці ухвали були реалізовані у Заліщиках, куди згодом перебралось керівництво ЗУНР.

Триденний чортківський наступ виснажив фізичні та матеріальні сили вояків УГА. Водночас внаслідок міжнародної ізоляції у травні-червні повністю припинилося постачання зброї і боеприпасів, які надходили з Австрії та Чехословаччини. Польське командування, підтягнувши резерви, за згодою держав Антанти, яка 25 червня прийняла постанову про надання польському урядові повноважень тимчасово окупувати Східну Галичину по річку Збруч, зуміло зупинити українські війська, і 28 червня по всьому фронту від Бродів до Калуша перейшло в контрнаступ. Відступивши знову на старі позиції на Поділлі, УГА була затиснута у т. зв. “трикутнику смерті” [Литвин, Науменко, 1995: 199–201].

Важкою ситуацією намагався скористатись уряд Радянської України, який звернувся з пропозиціями про союз і допомогу в боротьбі з Польщею. Як зазначав відомий галицький діяч, М. Лозинський уряд радянської України та командування Червоної Армії на початку липня 1919 р. пропонували диктаторові підписати угоду на досить пристойних умовах. Вони зводилися до таких вимог: 1) розірвати союз із Петлюрою; 2) відкликати від нього Січових стрільців Є. Коновальця; 3) створити спільну армію при збереженні автономії УГА; 4) невтручання у внутрішні справи ЗУНР. Командувач Українським фронтом Антонов-

Овсієнко заявляв делегатам Галицької армії: “Ви іншого виходу не маєте, тільки або піти з нами, або героїчно погибнути” [Сухий, 2009: 72].

За продовження діалогу з радянським керівництвом на чолі з Х. Раковським виступив і С. Голубович [ДАЛО, Ф. 257. Оп. 2. Спр. 1449. Арк. 27]. Проте диктатор Є. Петрушевич не поспішав миритись зі своїм ідеологічним опонентом, “рішився держатися далі дотеперішнього курсу, себто вважати Директорію і орієнтуватися на Антанту”, – згадував М. Лозинський [Литвин М., 2015: 205]. С. Петлюра водночас декілька разів приїжджав до Заліщик, щоб остаточно схилити на свій бік диктатора, оскільки Директорія потрапила у той час у надто скрутне становище і також перебувала на межі загрози військової та державної поразки. Радянські війська зайняли майже все Правобережжя і затисли уряд УНР на невеличкій території розміром 35 на 55 км в районі Кам’янець-Подільського. Крім цього, її становище ускладнював ще й могутній повстанський рух, який виступив проти неї і у 60 крупних загонах України налічував близько 100 тис. повстанців [Литвин, 2015: 221]. Як зазначав С. Голубович, на спільній нараді керівництва ЗУНР і Директорії від 15 липня “Головний Отаман буквально розплакався, обіцяв гроші, озброєння за допомогу врятувати УНР” [Литвин, 2015: 227].

У результаті гострих дискусій, що точилися на переговорах у першій половині липня диктатор вирішив прийняти пропозицію С. Петлюри та доручив С. Голубовичу і С. Витвицькому узгодити всі деталі переходу галицьких військ на територію УНР [Витвицький, 1995: 108]. Отже, 16-18 липня 1919 р. Начальна Команда УГА та державні служби ЗУНР виїхали до Кам’янець-Подільського, а галицькі війська (49 800 стрільців і старшин при 603 кулеметах і 17 гарматах) переправились через Збруч для об’єднання з Дієвою армією УНР, щоб довшою дорогою через Київ повернутись до Львова [Полянський, 1999: 6].

Протягом липня-листопада 1919 р. Кам’янець-Подільський став центром державно-політичного життя для галичан та наддніпрянців. С. Голубович як уповноважений диктатора був учасником численних переговорів з наддніпрянським урядом стосовно матеріального забезпечення УГА, ведення подальших спільних військових дій, пошуку союзників у боротьбі за державність. Проте домовитись з урядом Б. Мартоса не завжди вдавалось, давалась взнаки орієнтація на різні політичні сили, не завжди виконувались обіцянки щодо грошових виплат тощо.

Поряд із вирішенням проблем зовнішньополітичного характеру, С. Голубович значну увагу приділяв справам соціального значення, адже “...в Кам’янці проживало багато галицьких біженців, головно української інтелігенції, світської і духовної, що виїздом за Збруч рятували своє життя перед

польськими звірствами". У зв'язку з дорожнечою, пов'язаною з військовими діями, галицьке керівництво виділяло біженцям щоденну грошову допомогу в розмірі ста гривень на особу [Український голос, 1919, 8 серпня: 2].

Незважаючи на важку збройну боротьбу, розруху, злидні й голод, як зазначає галицька періодика, уряди приділяли увагу і громадсько-культурному розвитку міста. У Кам'янець-Подільську підтримувалась діяльність місцевого українського державного університету, при котрому планувалося створити з наступного навчального 1919/1920 року рільничий факультет [Українське слово, 1917, 25 січня: 1]. Крім цього, планувалось відкрити нові середні навчальні заклади, зокрема у селах – Куртківцях, Отрокові, Тростянці, Вороновиці та містах – Ямполі, Балті, Китай-городі, Чернятині. Для підготовки вчителів на Поділлі вживались заходи щодо відкриття у місті Учительського інституту та п'яти семінарій [Український прапор, 1919, 20 вересня: 7].

У другій половині 1919 р. у Кам'янець-Подільську виходило шість щоденних газет, з них дві галицькі – "Стрілець" та "Українське слово" – присвячені, головню, проблемам визволення Галичини та організації допомоги галичанам та чотири наддніпрянські – "Вістник УНР", "Трудова громада", "Трудовий шлях" та "Визволення" [Український прапор, 1919, 27 серпня: 4].

Водночас боротьба за визволення тривала. У результаті липневих боїв територію, контрольовану українськими військами вдалося розширити до розмірів 90 на 300 км і створити вигідний плацдарм для подальших наступальних операцій [Завальнюк, Олійник, 2013: 63–64]. "До успіхів української армії, – зазначала тогочасна газета "Громадська думка", – значно спричинилися повстання, що вибухали проти влади "советів" під проводом Махна, Зеленого, Григор'єва, Ангела, Шепеля та ін. (...), в результаті в липні Червона Армія відступила, а в серпні українська влада поширилася уже на ціле Поділля" [Громадська думка, 1920, 21 січня: 1]. Головний отаман готував військову наступальну операцію на Київ і вразі успіху намагався значно підняти свій престиж, закріпити своє становище як керівника держави, яке помітно захиталося в результаті останніх військових невдач [Литвин, Науменко, 1995: 231].

С. Голубович у цей період брав участь у переговорах ініційованих С. Петлюрою щодо створення спільного з білогвардійцями та поляками мілітарного антибільшовицького союзу, які велися через місії Антанти.

30 липня 1919 р. у Кам'янець-Подільському на спільній нараді керівництва УНР та ЗУНР за участю місій Франції, Англії і США розглядався остаточний план звільнення території України від більшовиків. С. Петлюра намагався втягнути Польщу у війну

проти Радянської Росії. Проте всі ці спроби на той час виявились марними. Як зазначає М. Литвин, Пілсудський не виявив зацікавлення у цьому союзі "безумовно, не тому, що був прихильником радянської влади, а тому, що не хотів відновлення Російської імперії і вважав вигідним для Польщі мати перед собою охоплену хаосом більшовицьку Росію" [Литвин, Науменко, 1995: 237].

Проти намірів С. Петлюри щодо участі об'єднаних українських військ у наступальній операції на Київ також рішуче виступило командування УГА на чолі з М. Тарнавським, оскільки це було "із стратегічного становища щонайменше дуже небезпечним підприємством" [Дяків, 1923: 14]. Військові слушно попереджали, що у цій операції УГА виявиться в оточенні трьох противників: поляків – на заході, більшовиків – на півночі і Денікіна – на сході. Якщо навіть і вдасться зайняти столицю, утримати її буде надзвичайно складно. Натомість пропонували відступити до Одеси, де можна буде тримати зв'язок із Заходом, повернути з Італії військовополонених галичан для подальших змагань за українську державність. Проте, перемиг С. Петлюра. На основі ухвал про злуку, взаємну допомогу керівництво ЗУНР вирішило підтримати його план походу на Київ. Військам УГА було кинуте клич: "Через Київ – на Львів!" [Литвин, Науменко, 1995: 223–224].

У результаті успішно проведених наступальних операцій об'єднані українські армії в 20-х числах серпня оволоділи майже всіма містами Правобережжя і відкрили шлях на Київ.

30 серпня 1919 р. війська генерала А. Кравса зайняли столицю, але, дотримуючись наказу С. Петлюри про уникнення бойових дій з Добровольчою армією, не змогли уникнути оточення денікінцями, які також увірвались у місто. Незважаючи на підписання договору з Добровольчою армією, яка визнавала УГА як екстериторіальну армію, вже з 19 вересня у щоденнику Начальної команди УГА з'явився перший запис про сутички з білогвардійцями [Чуйко, 2003: 143].

У зв'язку з цим 22 вересня у Кам'янець-Подільському відбулось спільне засідання представників диктатора Є. Петрушевича з Директорією, на якому було вирішено розпочати спільні дії проти А. Денікіна, а для забезпечення тилу у протистоянні з більшовиками та білогвардійцями вислати спільну делегацію до Варшави. С. Голубович разом з іншими представниками галицького керівництва брав участь у цьому переговорному процесі у ході котрого українська влада "нав'язувала нитки порозуміння" з Польщею та Румунією [Український прапор, 1919, 6 вересня: 1]. "Ясна річ отже, – зазначала віденська газета "Український прапор", – що святым обов'язком відвічальних керманічів української політики було відповідними укладами з другими ненаситними

сусідами, облежити армії визволення. Тим пояснюється факт воєнних укладів з Румунами, тим також факт перемиря з Поляками. Сьогодні наша армія має фронт виразно звернений на Схід... Уклад з Поляками є тимчасовий, чисто стратегічної натури” [Український прапор, 1919, 17 вересня: 4].

Військові успіхи Добровольчої армії, підтримані державами Антанти у жовтні 1919 р. поставили галичан у скрутне становище. Додалась і ще одна серйозна проблема – пошесть тифу. Галицькі частини понесли втрати від хвороб більші, ніж у ході боїв. Як зазначав генерал М. Тарнавський на нараді керівництва ЗУНР та УНР від 25 жовтня, в бойових підрозділах УГА залишилось лише 7 тис. ос. За умов нестачі медикаментів, теплого одягу, взуття, зброї та продовольства лише за тиждень зі строю вибуло 2000 чол., “простір між Збручем і Вінницею став цвинтаріщем для тисячів борців за долю і волю України” [Громадська думка, 1920, 21 січня: 1].

За цих драматичних обставин 12 листопада 1919 р. у Кам’янці-Подільському відбулася остання спільна нарада українських урядів, а вже 16 листопада галицьке керівництво цілковито втративши контроль над державною територією, змушене було емігрувати за кордон. С. Голубович разом іншими урядовцями виїхав через Румунію до Відня.

Висновки. Отже, діяльність галицького керівництва на завершальному етапі збройної боротьби за українську державність була найскладнішою та найбільш відповідальною. В складних умовах загрози військової та державної поразки С. Голубович як уповноважений диктатора був учасником численних переговорів з наддніпрянським урядом стосовно вироблення умов переходу УГА за Збруч, її матеріального забезпечення, ведення подальших спільних військових дій, пошуку союзників у боротьбі за державність. Брав також участь у нарадах з представниками закордонних місій держав Антанти, Румунії, Радянської України тощо.

1. Витвицький, С. (1995). Галичина в міжнародній політиці в 1914–1923 роках. *Український історик*, №124–127, С. 100–118. 2. Громадська думка (1920), 21 січня, С. 1. 3. Державний архів Львівської області. Ф. 257. Наукова комісія товариства по вивченню історії оборони м. Львова і південно-східних воєводств, оп. 2. Спр. 1449. Арк. 27. 4. Дяків, Я. (1923). Стратегічне положення УГА по переході через Збруч літом 1919 р. *Український Скиталець*, Ч. 6 (28), С. 13–16; 4. Завальнюк, О., Олійник, С. (2013). Українська Галицька армія на Поділлі (липень 1919 – травень 1920 рр.). Кам’янець-Подільський: “Медобори-2006”, 292 с. 5. Карпенко, О. Ю. (кер. роб., відп. ред.). (2001). *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Документи і матеріали у 5-ти томах*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, Т. 2. Державотворчі й адміністративно-організаційні процеси,

708 с. 6. Литвин М. Р., Науменко К. Є. (1995). *Історія ЗУНР*. Львів: Олір, 362 с. 7. Литвин М. Р. (2015). Проект “Україна”. *Галичина в Українській революції 1917–1921 рр.* Харків: Фоліо, 379 с. 8. Полянський О. (1999). *Листопадова 1918 р. Національно-демократична революція й виникнення Західноукраїнської Народної Республіки*. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія, Вип. 8, С. 3–8. 9. Струтинський, М. (1938). *Пам’яті прем’єра ЗУНР – д-ра С. Голубовича*. *Новий час*, 17 січня. С. 2. 10. Сухий, О. М. (2009). Михайло Лозинський: сторінки політичної біографії. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія, Вип. 3, С. 70–76. 11. *Українське слово* (1917), 25 січня, С. 1. 12. *Український прапор* (1919), 17 вересня, С. 4. 13. *Український прапор* (1919), 20 вересня, С. 7. 14. *Український прапор* (1919), 27 серпня, С. 4. 15. *Український прапор* (1919), 6 вересня, С. 1. 16. *Український прапор* (1919), 8 серпня, С. 2. 17. Чуйко, І. (2003). *Дипломатична діяльність уряду ЗУНР у 1919–1923 рр.* *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія, Вип. 1, С. 141–146.

References

1. Vitwitsky, S. (1995). Galicia in international politics in 1914–1923. *Ukrainian Historian*, No. 124–127, pp. 100–118. 2. *Public Opinion* (1920), January 21, p. 1. State archive of Lviv region. F. 257. Scientific Commission of the Society for the Study of the History of Defense of Lviv and Southeastern Voivodships, op. 2. Ref. 1449. Ark.27. 3. Dyakiv, Y.A. (1923). Strategic position of the UGA on crossing the Zbruch in the summer of 1919. *Ukrainian Skeletal Man*, Part 6 (28), pp. 13–16. 4. Zavalnyuk, O., Oliynyk, S. (2013). *Ukrainian Galician Army in Podillya (July 1919 – May 1920)*. Kamianets-Podilskyi: Medobory–2006, 292 p. 5. Karpenko, O. Yu. (Ed.) (2001). *West Ukrainian People’s Republic 1918–1923: Documents and Materials in 5 volumes*. Ivano Frankivsk: Lilya-NV, Vol. 2. State-making and administrative-organizational processes, 708 p. 6. Litvin, M. R., Naumenko, K. E. (1995). *History of ZUNR*. Lviv: Olyar, 362 p. 7. Litvin, M. (2015). Project “Ukraine”. *Halychyna in the Ukrainian Revolution of 1917–1921*. Kharkiv: Folio, 379 p. 8. Polyansky, O. (1999). *November 1918 The National Democratic Revolution and the Emergence of the Western Ukrainian People’s Republic*. Scientific notes of the Ternopil State Pedagogical University named after Vladimir Hnatyuk. Series: History, Iss. 8, pp. 3–8. 9. Strutinsky, M. (1938). *In memory of the ZUNR Prime Minister – Dr. S. Golubovich*. *New time*, January 17. – P. 2. 10. Sukhyi, O. M. (2009). Mykhailo Lozynsky: pages of political biography. *Scientific notes of the Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk*. Series: History, Iss. 3, pp. 70–76. 11. *Ukrainian Word* (1917), January 25, p. 1; 12. *Ukrainian Flag* (1919), September 17, p. 4. 13. *Ukrainian Flag* (1919), September 20, p. 7. 14. *Ukrainian Flag* (1919), August 27, p. 4. 15. *Ukrainian Flag* (1919), September 6, p. 1; 16. *Ukrainian Flag* (1919), August 8, p. 2. 17. Chuiko, I. (2003). *Diplomatic Activity of the ZUNR Government in 1919–1923*. *Scientific Notes of the Volodymyr Hnatyuk Ternopil State Pedagogical University*. Series: History, Iss. 1, pp. 141–146.